

Beata Grochala, Magdalena Wojenka-Karasek
Uniwersytet Łódzki

NIE TAKI CUDZOZIEMIEC STRASZNY... – OBRAZ CUDZOZIEMCA WŚRÓD STUDENTÓW POLONISTYKI

Słowa kluczowe: cudzoziemiec, obraz, stereotyp, badanie ankietowe

Celem artykułu było zbadanie wizerunku cudzoziemca wśród studentów polonistyki Uniwersytetu Łódzkiego, którzy wybrali specjalizację: nauczanie jpjo. Na podstawie badań ankietowych okazało się, że obraz obcokrajowca jest dość zróżnicowany, jednak można w nim wskazać pewne cechy wspólne. Bardzo wyraźnie zaznaczała się opozycja swój – obcy, a także duże oczekiwania studentów związane z uczeniem się przez cudzoziemców języka polskiego.

W ostatnich latach bardzo popularne stały się badania nad różnymi stereotypami, zwłaszcza etnicznymi (por. m.in. Bartmiński i in. 2002; Krawczuk 2008; Zarzycka 2008). Ich głównym celem jest albo zrekonstruowanie językowego stereotypu danej nacji czy pojęcia, albo ukazanie obrazu konkretnej grupy w danym środowisku (np. obraz Polaka wśród studentów uniwersytetu we Lwowie – Krawczuk 2008). Zdarzają się też badania bardziej ogólne, które zmierzają do „określenia odczuwanych przez cudzoziemców różnic mentalnych między nimi jako reprezentantami określonych wspólnot kulturowo-komunikacyjnych a Polakami [...]” (Zarzycka 2008: 171). Zacytowane zdanie, a także wyniki badań, do których się ono odnosi, stały się inspiracją do przeprowadzenia analizy o odwrotnym kierunku – postawiono pytanie, jaki jest wizerunek cudzoziemca wśród Polaków, a konkretnie wśród studentów łódzkiej polonistyki, którzy wybrali specjalizację: nauczanie języka polskiego jako obcego.

Badanie zostało przeprowadzone metodą audytoryjną – podczas zajęć studenci zostali poproszeni o wypełnienie ankiety. W badaniu wzięło udział 74 studentów specjalizacji glottodydaktycznej (w dalszej części pracy nazywani są oni grupą badawczą bądź studentami glottodydaktykami). Drugim celem badania było sprawdzenie, czy specjalizacja ma wpływ na kształtowanie się wizerunku cudzoziemca, dlatego tę samą ankietę przeprowadzono wśród studentów polonistyki, którzy nie wybrali specjalizacji nauczanie języka polskiego jako obcego (była to grupa 68 osób, dalej nazywana grupą odniesienia/porównawczą

lub studentami nieglottodydaktykami). Ankieta składała się z 18 pytań, a jej konstrukcja opierała się na ankiecie LAS-90 i jej różnych modyfikacjach (por. m.in. Bartmiński 1998; Krawczuk 2008). Zebrany materiał okazał się bardzo ciekawy i różnorodny, jednak ze względu na ograniczoną objętość niniejszego tekstu zostaną w nim przedstawione jedynie te aspekty ankiety, które pokazywały, jaki jest wizerunek cudzoziemca. Celowo nie używa się tu określenia stereotyp, gdyż ten, zgodnie z wieloma koncepcjami, zakorzeniony jest głównie w języku, a celem ankiety było raczej badanie pewnej mentalności. Barbara Morcinek, podejmując próbę badania stereotypu Polaka wśród Japończyków, doszła do wniosku, że „nie można mówić o stereotypie Polaka wśród Japończyków, bowiem Japończyk, który nie interesuje się szczególnie polską historią, kulturą, sztuką czy gospodarką, nie ma skąd czerpać w ogóle wiedzy na temat wizji Polski, nie mówiąc już o jej mieszkańcach. Coś takiego jak stereotyp Polaka w Japonii po prostu nie istnieje” (Morcinek 2008: 122). Wobec tych faktów badaczka podjęła próbę odpowiedzi na pytanie: „Czy istnieją więc jakiegokolwiek wyobrażenia, czy też obraz Polaków w świadomości Japończyków?” Także w niniejszym artykule, choć z nieco innych powodów, określenie wizerunek/obraz cudzoziemca wydaje się lepsze w odniesieniu do przeprowadzonych badań aniżeli stereotyp – przede wszystkim dlatego, że samo określenie „cudzoziemiec” jest na tyle szerokie, że trudno o jego stereotypizację bez odnoszenia się do konkretnych grup etnicznych czy narodowościowych.

Pisząc o założeniach badawczych, które towarzyszyły badaniu stereotypu Rosjanina we współczesnej polszczyźnie, Jerzy Bartmiński, Irena Lappo oraz Urszula Majer-Baranowska podkreślają, że stereotypy „są formowane w pewnej ramie doświadczeniowej” (Bartmiński i in. 2002: 107). To założenie z jednej strony wskazuje na to, że dla zaistnienia stereotypu konieczne jest jakieś doświadczenie związane z obiektem stereotypizacji (w tym przypadku z cudzoziemcem), z drugiej zaś – doświadczenia kształtują nasze postrzeganie obiektu. Można zatem przyjąć, że studenci specjalizacji glottodydaktycznej, którzy podczas praktyk mają stały kontakt z cudzoziemcami, inaczej kształtują swój wizerunek cudzoziemca aniżeli studenci nieglottodydaktycy, którzy bardzo często, co może trochę dziwić, nie mieli żadnych kontaktów z obcokrajowcami.

Z problemem stereotypu czy obrazu określonej grupy społecznej wiąże się opozycja swój – obcy. „Swoi” to grupa, z którą jednostka się identyfikuje, a jej obraz jest pozytywny, zaś „obcy” to grupa, od której jednostka się dystansuje, oceniając ją negatywnie (por. Panasiuk 1998: 93). Ta opozycja bardzo wyraźnie zaznacza się także w omawianych badaniach, zwłaszcza w wypowiedziach grupy badawczej.

Poniżej zaprezentowano odpowiedzi na wybrane pytania ankiety. Każdorazowo zamieszczono polecenie, które mieli wykonać respondenci, a także ich odpowiedzi. Ze względu na rozbudowaną strukturę ankiety cytowane są jedynie te wypowiedzi, które miały najwyższą frekwencję lub były, naszym zdaniem,

najciekawsze. Ta zasada dotyczy jedynie grupy badawczej. Wypowiedzi grupy odniesienia zostały potraktowane jako tło porównawcze i są prezentowane jedynie w sposób bardzo ogólny poprzez odniesienie wyników do grupy badawczej.

Kto to jest cudzoziemiec?

Sięgając po definicje słownikowe, dowiadujemy się, że cudzoziemiec to ‘obywatel, mieszkaniowiec obcego kraju, obcokrajowiec’ (SJP)¹. Definicje te nie zawierają żadnych elementów wartościujących, koncentrują się jedynie na aspekcie geograficzno-narodowym. Podobne definicje odnaleźć można w odpowiedziach respondentów, choć w tym wypadku lista kategorii stanowiących podstawę definicji jest znacznie dłuższa. Najliczniej reprezentowana była kategoria narodowościowo-polityczna, w której punktem odniesienia jest pochodzenie lub obywatelstwo. Cudzoziemiec to np.: *osoba pochodząca z innego kraju, mająca tamtejsze obywatelstwo; osoba obcej narodowości; osoba o obcych korzeniach; osoba z obcego kraju, osoba pochodząca z cudzej ziemi*.

Na uwagę zasługuje fakt, że często w odpowiedziach ankietowanych zarysowywała się wyraźna opozycja swój – obcy, np. *człowiek pochodzący z innego kraju niż Polska; człowiek innej narodowości niż polska; osoba innej narodowości niż nasza; osoba nie pochodząca z naszego kraju; osoba spoza mojego kraju*.

Wśród odpowiedzi respondentów niebędących studentami specjalizacji przeważała opinia, według której cudzoziemiec to *osoba pochodząca z innego kraju niż ten, w którym się aktualnie znajduje*. Jest to spojrzenie szersze, nieograniczające perspektywy oglądu do jednego kraju (Polski).

W grupie badawczej poza kategorią narodowo-polityczną respondenci odwoływali się także do innych aspektów. W ujęciu geograficznym definiowano cudzoziemca jako *osobę, która przebywa w obcym dla siebie kraju; osobę, która mieszka na terenie kraju, który nie jest jej miejscem urodzenia; człowieka znajdującą się poza granicami własnego kraju, ojczyzny; osobę, która aktualnie żyje, mieszka nie we własnej ojczyźnie, ale w innym kraju*. W obrębie kategorii językowej cudzoziemiec to *człowiek niemówiący po polsku doskonale; osoba posługująca się jako pierwszym językiem innym niż polski; osoba nieznająca dobrze języka danego kraju; osoba, której językiem ojczystym, pierwszym, jest język inny niż obowiązujący w naszym kraju; osoba, która zwraca na siebie uwagę poprzez inny język lub obcy akcent*. Ostatnia płaszczyzna kategoryzacji to cel przyjazdu do innego kraju – cudzoziemiec to *człowiek, który przyjeżdża do Polski, np. do pracy lub (po to) by zwiedzać; osoba przybywająca do innego kraju w różnych celach, np. pracy, nauki; ktoś, kto przyjeżdża do obcego kraju, aby go poznać*.

Należy zaznaczyć, że w grupie odniesienia zarówno definicje z kategorii językowej, jak i wskazującej na cel nie pojawiły się.

¹ Taką definicję odnajdujemy m.in. w SJP, SWJP, USJP.

Wśród podawanych przez respondentów odpowiedzi wyraźnie zarysowują się dwa sposoby definiowania cudzoziemca: 1. jako tego, który traktowany jest jako obcy (pochodzi z innego kraju); 2. jako tego, który nowe otoczenie odbiera jako obce (punkt widzenia cudzoziemca). W pierwszej grupie znalazły się definicje takie jak: *osoba, która jest obca w stosunku do mieszkańców kraju, w którym się znajduje obecnie; osoba, która się urodziła i wychowała poza granicami naszego państwa; ktoś pochodzący z innego kraju, poruszający się w obrębie innej kultury*. Natomiast do drugiej grupy odpowiedzi należą m.in. takie: *to osoba, która przebywa w obcym dla siebie kraju, ma styczność z obcą dla siebie kulturą i językiem; człowiek znajdujący się poza granicami własnego kraju, ojczysty; osoba, która opuszcza swój kraj rodzinny i przybywa do obcego sobie państwa*.

Proszę podać wyrazy, określenia, których używa się zamiast słowa cudzoziemiec.

Drugie zadanie wymagało od respondentów znalezienia synonimu słowa cudzoziemiec. Jego celem było wzbogacenie definicji cudzoziemca określonej w odpowiedzi na pierwsze pytanie. Najczęściej powtarzającym się synonimem był wyraz *obcokrajowiec* (42)², co zgodne jest z analizą słownikową (w większości opracowań leksykograficznych w artykule hasłowym cudzoziemiec pojawia się definicja synonimiczna: *obcokrajowiec* – USJP, SJP, SWJP). Pod względem częstotliwości wskazań jako drugi synonim podawano słowo *obcy* (29), zaś jako trzeci – *inny* (11). W grupie odniesienia tylko siedem razy wymieniono jako synonim słowo *obcy*, zaś *inny* nie pojawiło się wśród odpowiedzi. W tym samym polu semantycznym znalazły się też takie określenia jak: *nie nasz* (6); *nietutejszy* (5); *nie z tego kraju* (4), *z innego państwa* (3). Wszystkie przytoczone wyżej odpowiedzi wpisują się w opozycję swój – obcy, która ujawniła się w pierwszym pytaniu ankiety. Szukając synonimów słowa cudzoziemiec, studenci sięgali często po określenia należące do kategorii geograficznej, wskazując na następujące synonimy: *przybysz* (10); *przyjezdny* (8); *imigrant* (6); *emigrant* (4); *gość* (1). W grupie porównawczej kategoria geograficzna dominowała wśród podawanych synonimów, wskazano przede wszystkim na *imigranta* (10) oraz *emigranta* (9).

Wśród wymienionych w grupie badawczej synonimów znajduje się także wiele określeń wartościujących, w większości, niestety – pejoratywnie, m.in. *Murzyn* (5), *pastuch* (3), *czarnuch* (2), *czarny* (2), *żółtek* (2), *przybłęda* (1). Pojawiło się tylko jedno określenie – *sąsiad* – które można zaklasyfikować jako wartościujące pozytywnie. Należy podkreślić, że studenci z grupy odniesienia nie wskazali żadnych określeń wartościujących.

² W nawiasie podano liczbę wskazań.

W 12 przypadkach respondenci z grupy badawczej jako synonimy słowa cudzoziemiec podali konkretne narodowości. Były to: *Chińczyk* (4); *Anglik* (3); *Francuz* (2); *Wietnamczyk* (1); *Hiszpan* (1), *Arab* (1). Choć trudno przy takiej liczbie wskazań o bardzo konkretne wnioski, można zauważyć, że wśród wymienionych narodowości nie znalazły się ani narody słowiańskie, ani Niemcy – sąsiad Polski. Należy także zaznaczyć, że poloniści nieglottodydaktycy nie wymienili żadnych nazw narodowości jako synonimów słowa cudzoziemiec.

Proszę podać antonimy do słowa cudzoziemiec.

Także rozwijając na ten punkt ankiety, studenci bardzo wyraźnie zarysowali opozycję swój–obcy. Jako antonimy słowa cudzoziemiec pojawiły się bowiem takie określenia jak: *swój* (18), *swojak* (10), *krajan* (14), *tutejszy* (10), *tubylec* (8), *ktoś stąd* (2). Najczęściej podawano jednak jako wyrażenie przeciwstawne słowo *rodak* (38) – podobnie w grupie odniesienia, 34 wskazania (tu jednak nie zarysowała się wyraźna opozycja swój – obcy). Ważne miejsce wśród antonimów zajmują także słowa należące do kategorii narodowo-politycznej: *obywatel* (10), *Polak* (4), *patriota* (3).

Proszę podać cechy, które charakteryzują typowego cudzoziemca.

Jedną z metod jakościowych wykorzystywanych w psycholingwistyce jest badanie swobodnych skojarzeń (Kurcz 2000: 110). Do tej metody odwoływał się kolejny punkt ankiety. Zadając pytanie o cechy typowego cudzoziemca, chciano sprawdzić, jakie są pierwsze skojarzenia studentów dotyczące cudzoziemców, którzy przygotowują się do zawodu lektora jpjo. Wydaje się, że w ten sposób można sprawdzić, czy istnieją obawy, a jeśli tak, to jakie, przed kontaktem z cudzoziemcami (oczywiście możliwy, choć raczej mniej prawdopodobny, jest także układ odwrotny, polegający na tym, że w odpowiedziach na to pytanie pokazany zostanie obraz pozytywny). Podawane przez respondentów określenia charakteryzują cudzoziemca ze względu na: wygląd, charakter, relacje do innych ludzi, kulturę. Wskazania respondentów można więc uporządkować według następujących faset: cechy fizyczne, psychiczne, społeczne, kulturowe. Większość cech wymienianych przez respondentów należała do aspektu fizycznego. Według studentów, cudzoziemiec wyróżnia się: *innym wyglądem* (13) – tu respondenci zwracali uwagę przede wszystkim na odmienny kolor skóry jako cechę typowego cudzoziemca; *innym stylem ubierania się* (8). Jedna odpowiedź miała charakter bardzo ogólny, jednak warto ją przytoczyć: *typowy cudzoziemiec wygląda inaczej niż typowy Polak*.

W obrębie aspektu psychicznego pojawiały się następujące odpowiedzi: *zagubiony* (12), *ciekawym świata* (8), *nieporadny* (3), *zestresowany* (2), *uśmiechnięty* (2), *spokojny* (1). W aspekcie społecznym wymieniano: *nieśmiały* (6), *ufny* (3), *uprzejmy* (2), *przyjaźnie nastawiony* (2), *z trudem odnajduje się w nowym środowisku* (2). Wymieniono tutaj tylko kilka najbardziej charakterystycznych

określeń z bardzo licznej grupy. Wyraźnie ukazują one cudzoziemca zarówno jako osobę świetnie radzącą sobie z sytuacją bycia obcym, jak i mającą problemy z odnalezieniem się w nowym środowisku. Co ciekawe, na te trzy fasety (aspekt fizyczny, psychiczny i społeczny) nie wskazywano w grupie odniesienia. Wspólny dla obu badanych grup był jedynie aspekt kulturowy, a w jego obrębie język. Studenci nieglottodydaktycy uznali aż w 35 przypadkach, że cecha typowego obcokrajowca to *inny język*. Podobnie respondenci w podstawowej grupie badawczej, jednak ci zwrócili uwagę przede wszystkim na *nieumiejętność posługiwania się polszczyzną* (32) bądź jej *slabą znajomość* (12). Wśród innych elementów kulturowych wymieniano: *brak znajomości realiów* (8), *inną religię* (5), *inną mentalność* (3).

Na podstawie odpowiedzi na pytanie o cechy typowego cudzoziemca można stwierdzić, że charakteryzuje się on odmiennym wyglądem i sposobem ubierania się, jest ciekawy otoczenia, a jednocześnie zagubiony i nieśmiały, nie zna języka polskiego (posługuje się innym językiem), a także nie zna polskich realiów.

Proszę podać cechy idealnego cudzoziemca.

O ile cechy wymienione w poprzednim punkcie ankiety miały wskazać ewentualne obawy studentów, o tyle celem tego zadania było stworzenie wyidealizowanego obrazu cudzoziemca, czyli takiego, jakiego chcieliby spotkać. Idealny obcokrajowiec, inaczej niż typowy, nie był charakteryzowany ze względu na cechy fizyczne. Wymieniane cechy dotyczyły przede wszystkim aspektu społecznego, a więc stosunku do innych ludzi. Cudzoziemiec powinien być: *otwarty* (23), *komunikatywny* (9), *przyjazny* (7), *kulturalny* (4), *chętnie nawiązujący kontakt z innymi ludźmi* (4), *niewywołujący konfliktów* (3). W aspekcie psychicznym idealny obcokrajowiec charakteryzowany jest jako: *sympatyczny* (7), *wesoły* (3), *spokojny* (2), *z poczuciem humoru* (2), *optymista* (2).

Należy dodać, że w grupie odniesienia studenci nie wymieniali wśród cech idealnego cudzoziemca tych, które zalicza się do aspektu fizycznego, psychicznego ani społecznego. W wypowiedziach studentów nieglottodydaktyków wystąpił natomiast aspekt kulturowy, w obrębie którego wskazano na *otwartość kulturową* (21) oraz *znajomość polszczyzny* (17) jako najbardziej pożądane cechy cudzoziemców. Podobnych odpowiedzi udzielili studenci glottodydaktycy, dla których idealny obcokrajowiec jest *chętny do poznania nowego kraju* (16) oraz *polskich zwyczajów i kultury* (7). Według 12 respondentów, istotną cechą jest *gotowość do podjęcia nauki języka polskiego*, a zdaniem 9 osób – *jego znajomość*. Wyniki te nie dziwią, jeśli uświadomimy sobie, że badaną grupę stanowili przyszli poloniści, dla których język powinien stanowić wartość nadrzędną, niezależnie od wybranej specjalizacji.

On/ona jest cudzoziemcem/cudzoziemką, ale...

Kolejny z punktów ankiety to tzw. „but test”. Zadaniem respondentów było uzupełnienie zdania przeciwnego o konstrukcji *X jest Y, ale...* To kolejny sposób uzyskania od studentów informacji o typowych cechach obcokrajowca. Jest to zatem sprawdzenie, swoista weryfikacja, dotychczasowych wyników. Studenci w rozmaity sposób kończyli zdanie, ale wśród ich odpowiedzi daje się wyróżnić 5 głównych grup.

Respondenci zwracali szczególną uwagę na znajomość języka polskiego (34), kończąc zdanie, np. w następujący sposób: *ale mówi dobrze po polsku; ale świetnie zna nasz język; ale doskonale mówi po polsku; ale potrafi dobrze mówić po polsku; ale umiejętnie posługuje się językiem polskim*. Druga grupa wypowiedzi dotyczy znajomości polskiej kultury (17). Tym razem przykładowe dokończenia zdania to: *ale zna polską kulturę; ale chce poznać polską kulturę; ale zna polską historię; ale zna polską kulturę i zwyczaje; ale chętnie poznaje Polskę*. Kolejną dużą grupę stanowią dokończenia związane z wyglądem i zachowaniem cudzoziemców (16). Wśród uzupełnień na uwagę zasługują: *ale zachowuje się jak stereotypowy Polak; ale wygląda jak Polka; ale wygląda na tutejszą; ale ma wiele polskich cech*. Czwarta grupa łączy się z subiektywnymi odczuciami cudzoziemca przebywającego w Polsce (12). Pojawia się zatem po raz kolejny konkretyzacja – obcokrajowiec charakteryzowany jest przez pryzmat osoby przebywającej w Polsce. Respondenci podawali m.in. takie uzupełnienia zdania wyjściowego: *ale dobrze czuje się w Polsce; ale czuje się u nas jak u siebie; ale chciałby zostać na stałe w Polsce; ale dobrze odnalazł się w Polsce*. Ostatni typ wypowiedzi koncentruje się wokół miejsca zamieszkania (5): *ale mieszka od lat w Polsce; ale mieszka w Warszawie; ale mieszka w Polsce wiele lat*.

But test wykazał, że typowy cudzoziemiec, wg studentów z grupy badawczej, nie zna języka polskiego (lub nie posługuje się nim płynnie); nie zna polskiej kultury; wygląda i zachowuje się inaczej niż Polak/Polka; nie mieszka w Polsce. W podobny sposób kształtowały się odpowiedzi w grupie porównawczej, jednak tu w wielu przypadkach respondenci nie podawali żadnych odpowiedzi (16), co po raz kolejny pokazuje, że problematyka związana z obrazem cudzoziemca nie jest im bliska.

Proszę dopisać rzeczowniki do przymiotnika cudzoziemski/cudzoziemska/cudzoziemskie.

Wyrazy, które pojawiały się w ankiecie, dają się usystematyzować według czterech wcześniej wyodrębnionych aspektów. W obrębie fasety kulturowej znalazły się takie rzeczowniki jak: *obyczaje* (25), *akcent* (20), *kuchnia* (14), *kultura* (11), *film* (8), *książka* (5), *alfabet* (3). Wśród wypowiedzi zaliczonych do aspektu fizycznego wymieniano: *strój* (14), *urodę* (10), *modę* (6), zaś w ramach aspektu psychicznego – *zachowanie* (11), *mentalność* (5) i *uprzejmość* (4). W fa-

secie politycznej pojawiły się: *kraj* (12), *terytorium* (8), *stolica* (3). Analogiczne grupy można wyróżnić wśród odpowiedzi podawanych przez studentów nieglottodydaktyków – tu najliczniej reprezentowany jest aspekt kulturowy.

Polecenie związane z dopisaniem rzeczowników do przymiotników często pojawia się w ankietach badających językowy obraz świata czy stereotypy. Jego celem jest wówczas sprawdzenie łączliwości leksykalnej przymiotników, aby ukazać „utarte w obiegu powszechne wyrażenia językowe, które służą jako etykiety” (Bartmiński 2008: 43). Wydaje się jednak, że w analizowanej ankiecie respondenci nie podawali utrwalonych w języku połączeń wyrazowych, ale kierował nimi mechanizm pierwszego skojarzenia, utworzony przez całą ankietę, a podawane wyrazy uzupełniają skojarzenia dotyczące cech typowego cudzoziemca.

Przeanalizowane w artykule dane ankietowe nie tworzą pełnego obrazu cudzoziemca, wskazują jednak na kilka ciekawych aspektów, pod względem których obcokrajowiec był charakteryzowany przez studentów polonistyki Uniwersytetu Łódzkiego. Studenci w obydwu badanych grupach zwracali szczególną uwagę na niedostatki obcokrajowców w posługiwaniu się polszczyzną. Najistotniejszy z punktu widzenia respondentów okazał się więc aspekt językowy. W odpowiedziach na pytania ankiety często wyraźnie zaznaczała się też opozycja swój – obcy, co nie dziwi, ponieważ respondenci w naturalny sposób podawali odpowiedzi odnoszące się do tego, co znane, bliskie, „swoje”. Na uwagę zasługuje fakt, że w odpowiedziach respondentów grupy badawczej (przyszłych nauczycieli glottodydaktyków) pojawiła się grupa określeń wartościujących, których nie było w odpowiedziach studentów grupy odniesienia. Zaskakujące jest przede wszystkim to, że określenia te były negatywne. Zaprezentowana analiza stanowi początek szerszych badań nad obrazem cudzoziemca. Dotychczasowe wyniki pokazały, że fakt uczęszczania na zajęcia w ramach specjalizacji nauczanie języka polskiego jako obcego, a zwłaszcza praktyki z cudzoziemcami, wpływają na postrzeganie obcokrajowców przez studentów polonistyki. Tworzony przez nich obraz jest bardziej konkretny i, być może pod wpływem rozmaitych doświadczeń, negatywny. Należy jednak mieć nadzieję, że pozytywne kontakty z cudzoziemcami w dalszej praktyce lektorskiej wpłyną na zmianę tego obrazu.

BIBLIOGRAFIA

- Bartmiński J., 1998, *Podstawy lingwistycznych badań nad stereotypem – na przykładzie stereotypu „matki”*, „Język a Kultura”, t. 12, *Stereotyp jako przedmiot lingwistyki*, red. J. Anusiewicz, J. Bartmiński, Wrocław, s. 63–83.
- Bartmiński J., 2008, *Polski stereotyp matki*, „Postscriptum Polonistyczne”, z. 1, s. 33–53.
- Bartmiński J., Lappo I., Majer-Baranowska U., 2002, *Stereotyp Rosjanina i jego profilowanie we współczesnej polszczyźnie*, „Etnolingwistyka”, nr 14, s. 105–151.
- Krawczuk A., 2008, *Nowe profile ukraińskiego stereotypu Polaka (na podstawie ankietowania studentów lwowskich)*, „Postscriptum Polonistyczne”, z. 1, s. 147–170.

- Kurcz I., 2000, *Psychologia języka i komunikacji*, Warszawa.
- Morcinek B., 2008, *Sarmata w oczach Samuraja – kilka słów o stereotypie Polaka w Japonii i autostereotypie Japończyka*, „Postscriptum Polonistyczne”, z. 1, s. 115–134.
- Panasiuk J., 1998, *O zmienności stereotypów*, „Język a Kultura”, t. 12, *Stereotyp jako przedmiot lingwistyki*, red. J. Anusiewicz, J. Bartmiński, Wrocław, s. 84–98.
- Zarzycka G., 2008, *Stereotyp Polski i Polaków w świetle badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku studentów zagranicznych*, „Postscriptum Polonistyczne”, z. 1, s. 171–195.

SŁOWNIKI

- SJP – *Słownik języka polskiego*, 1958, red. W. Doroszewski, Warszawa.
- SWJP – *Słownik współczesnego języka polskiego*, 1999, red. B. Dunaj, Warszawa.
- USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*, 2003, red. S. Dubisz, Warszawa.

Summary

The purpose of this article was to study the image of a foreigner among the students who choose to specialize in teaching Polish as a second language at the University of Łódź. Basing on the analyzed questionnaire one can discover that the students' opinions were mostly diverse; however, there were some common characteristics. The opposition ours – theirs was very clear, as well as the students' great expectations towards foreigners who wished to learn the Polish language.

TEKSTY A UCZEŃ I NAUCZYCIEL

